

Sprawa C-253/24 [Pelavi] ⁱ**Streszczenie wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym zgodnie z art. 98 § 1 regulaminu postępowania przed Trybunałem****Data wpływu:**

9 kwietnia 2024 r.

Oznaczenie sądu odsyłającego:

Corte di Appello di L'Aquila (Włochy)

Data wydania postanowienia o wystąpieniu z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym:

4 kwietnia 2024 r.

Strona pozwana i strona inicjująca postępowanie przed sądem odsyłającym:

Ministero della Giustizia

Strona powodowa i druga strona postępowania:

NZ

Przedmiot postępowania głównego

Postępowanie apelacyjne będące następstwem zaskarżenia apelacją wyroku uwzględniającego w części powództwo złożone przez stronę powodową, w którym ta ostatnia, sędzia honorowa w sądzie pierwszej instancji, wniosła, między innymi, o stwierdzenie jej kwalifikacji jako pracownicy w rozumieniu prawa Unii i wynikającego z tego prawa do ekonomicznego i prawnego traktowania na równi z sędziami sądów powszechnych, łącznie z urlopami wypoczynkowymi, innymi urlopami, świadczeniami chorobowych i wypadkowymi, płatnością związaną z odprawą, zabezpieczeniem społecznym i ubezpieczeniem, a także zobowiązanie Ministero della Giustizia (ministerstwa sprawiedliwości) do zapłaty odszkodowania za szkodę z tytułu niedopełnienia obowiązków określonych w dyrektywach Unii Europejskiej w tej sprawie oraz za

ⁱ Niniejszej sprawie została nadana fikcyjna nazwa. Nie odpowiada ona rzeczywistej nazwie ani rzeczywistemu nazwisku żadnej ze stron postępowania.

zawieranie kolejnych stosunków pracy na czas określony w sposób stanowiący nadużycie.

Przedmiot i podstawa prawna odesłania prejudycjalnego

Wykładnia art. 31 i 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, art. 7 dyrektywy 2003/88/WE i klauzul 4 i 5 ust. 1 Porozumienia ramowego w sprawie pracy na czas określony, zawartego w dniu 18 marca 1999 r. i stanowiącego załącznik do dyrektywy 1999/70/WE. Sąd odsyłający ma wątpliwości co do zgodności z tymi przepisami ustawodawstwa krajowego, które przewiduje, w przypadku sędziego honorowego podlegającego zakwalifikowaniu jako „pracownik” i „pracownik zatrudniony na czas określony”, z jednej strony, utratę prawa do już nabytego płatnego urlopu wypoczynkowego w przypadku potwierdzenia powołania do służby do 70. roku życia, a z drugiej strony, tytułem środka mającego na celu usankcjonowanie nadużywania stosunków na czas określony, potwierdzenie powołania sędziego honorowego do służby do 70 roku życia lub, w przypadku braku potwierdzenia, wynagrodzenie pieniężne, przy zrzeczeniu się przez niego, w obu przypadkach, wszelkich praw wcześniej nabytych.

Pytania prejudycjalne

1. Czy art. 31 ust. 1 i 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, art. 7 dyrektywy 2003/88/WE i klauzula 4 Porozumienia ramowego w sprawie pracy na czas określony stoją na przeszkodzie przepisom krajowym, które przewidują, że sędzia honorowy, podlegający zakwalifikowaniu jako „pracownik” i „pracownik zatrudniony na czas określony”, którego powołanie do służby zostało potwierdzone do 70 roku życia, traci prawo do płatnego urlopu wypoczynkowego w stosunku do okresu poprzedzającego potwierdzenie?

2. Czy klauzula 5 ust. 1 Porozumienia ramowego w sprawie pracy na czas określony stoi na przeszkodzie uregulowaniu wewnętrznemu, które jako środek mający na celu sankcjonowanie nadużywania stosunków na czas określony przewiduje potwierdzenie sędziego honorowego do ukończenia 70 roku życia, po pomyślnym zakończeniu pozakonkursowej procedury weryfikacyjnej, a – w przypadku niepomyślnego wyniku procedury weryfikacyjnej – przewiduje wynagrodzenie pieniężne, ze zrzeczeniem się, w obu przypadkach, wszelkich wcześniej nabytych praw?

Powołane przepisy prawa Unii

Karta praw podstawowych Unii Europejskiej: art. 31 i 47 (zwana dalej: „kartą”).

Porozumienie ramowe w sprawie pracy na czas określony, zawarte w dniu 18 marca 1999 r. i stanowiące załącznik do dyrektywy Rady 1999/70/WE z dnia 28 czerwca 1999 r. dotyczącej Porozumienia ramowego w sprawie pracy na czas określony, klauzula 2 i, w szczególności, klauzula 4 i klauzula 5 ust. 1.

Dyrektywa 2003/88/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 4 listopada 2003 r. dotycząca niektórych aspektów organizacji czasu pracy, art. 7 (dyrektywa o czasie pracy).

Wyrok z dnia 15 kwietnia, Impact, C-286/06, ECLI:EU:C:2008:223 (zwany dalej: „wyrokiem Impact”).

Wyrok z dnia 9 listopada 2023, Keolis Agen, C-271/22–C-275/22, ECLI:EU:C:2023:834.

Wyrok z dnia 16 lipca 2020 r., Governo della Repubblica italiana (status włoskich sędziów pokoju), C-658/18, ECLI:EU:C:2020:572 (zwany dalej: „wyrokiem UX”).

Wyrok z dnia 7 kwietnia 2022 r., Ministero della Giustizia i in. (status włoskich sędziów pokoju), C-236/20, ECLI:EU:C:2022:263 (zwany dalej: „wyrokiem PG”).

Wyrok z dnia 26 listopada 2014 r., Mascolo i in., C-31/13– C-63/13 i C-418/13, ECLI:EU:C:2014:2401 (zwany dalej: „wyrokiem Mascolo”).

Wyrok z dnia 8 maja 2019 r., Rossato i Conservatorio di Musica F.A. Bonporti, C-494/17, ECLI:EU:C:2019:387 8 (zwany dalej: „wyrokiem Rossato”).

Powołane przepisy prawa krajowego

Artykuł 29 ust. 1–9 decreto legislativo (dekretu ustawodawczego) nr 116 z dnia 13 lipca 2017 r., (zwanego dalej również: „d.lgs. nr 116/2017”), w brzmieniu nadanym przez art. 1 ust. 629 i następane ustawy nr 234 z dnia 30 grudnia 2021 r.:

„1. Sędziowie honorowi pełniący służbę w dniu wejścia w życie niniejszego dekretu mogą zostać potwierdzeni na wniosek do ukończenia 70 roku życia.

2. Sędziom honorowym pełniącym służbę w dniu wejścia w życie niniejszego dekretu, którzy nie podlegają potwierdzeniu, zarówno w przypadku niezłożenia wniosku, jak i w przypadku uzyskania negatywnego wyniku w procedurze weryfikacyjnej, o której mowa w ust. 3, przysługuje, bez uszczerbku dla prawa odmowy, wynagrodzenie w wysokości, odpowiednio, 2500 EUR brutto potrąconego podatku, za każdy rok służby w toku którego funkcjonariusz wymiaru sprawiedliwości wykonywał czynności na rozprawie przez co najmniej osiemdziesiąt dni, i 1500 EUR brutto potrąconego podatku, za każdy rok służby, w toku którego funkcjonariusz wymiaru sprawiedliwości wykonywał czynności na rozprawie przez mniej niż osiemdziesiąt dni, oraz, w każdym przypadku,

w granicy ogólnego limitu na osobę wynoszącego 50 000 EUR brutto potrąconego podatku. Dla celów obliczania wynagrodzenia należnego za poprzedni okres, służba świadczona przez okresy dłuższe niż sześć miesięcy jest równa jednemu rokowi. Otrzymanie wynagrodzenia oznacza zrzeczenie się wszelkich dalszych roszczeń o jakimkolwiek charakterze wynikających z rozwiązanego stosunku honorowego.

3. Na potrzeby potwierdzenia, o którym mowa w ust. 1, Consiglio superiore della magistratura (najwyższa rada sądownictwa) podejmuje uchwałę o rozpisaniu trzech odrębnych procedur weryfikacyjnych, przeprowadzanych corocznie w trzyletnim okresie 2022–2024. Dotyczą one pełniących służbę sędziów honorowych, którzy w dniu wejścia w życie niniejszego dekretu nabyli, odpowiednio: a) ponad 16 lat służby; b) od 12 do 16 lat pracy; c) mniej niż 12 lat służby.

4. Procedury weryfikacyjne, o których mowa w ust. 3, polegają na przeprowadzeniu egzaminu ustnego trwającego maksymalnie pół godziny, dotyczącego praktycznego przypadku z zakresu prawa cywilnego materialnego i procesowego lub prawa karnego materialnego i procesowego, w zależności od sektora, w którym kandydaci sprawowali wyłącznie lub w przeważającej mierze honorowe funkcje sądowe. Procedury weryfikacyjne mają miejsce na szczeblu rejonowym. Komisja weryfikacyjna składa się z prezesa sądu lub z jego delegata, sędziego wyznaczonego przez radę sądową, który uzyskał co najmniej drugi stopień zawodowy, oraz adwokata, wpisanego na specjalną listę prawników przed wyższymi organami sądownictwa, wyznaczonego przez radę izby. (...)

5. Zgłoszenie do udziału w procedurach weryfikacyjnych, o których mowa w ust. 3, oznacza zrzeczenie się wszelkich dalszych roszczeń o jakimkolwiek charakterze wynikających z poprzedniego stosunku honorowego, bez uszczerbku dla prawa do wynagrodzenia, o którym mowa w ust. 2, w przypadku braku potwierdzenia.

6. Potwierdzeni sędziowie honorowi, w terminie trzydziestu dni od zawiadomienia o wyniku procedury weryfikacyjnej, o której mowa w ust. 3, mogą zdecydować się na system wyłączności w przypadku funkcji honorowych. W takim przypadku potwierdzeni sędziowie honorowi otrzymują rekompensatę obliczoną w oparciu o wynagrodzenie oraz trzynaste wynagrodzenie należne pracownikom administracji sądowej na dzień 31 grudnia 2021 r. (...) Ponadto wypłaca się wynagrodzenie sądowe w wysokości dwukrotności wynagrodzenia administracyjnego należnego pracownikom administracji sądowej, o których mowa w poprzednim zdaniu (...).

7. Potwierdzonym sędziom honorowym, którzy nie skorzystają z możliwości, o której mowa w ust. 6, jest wypłacana rekompensata obliczona na podstawie wynagrodzenia oraz trzynastego wynagrodzenia należnego pracownikom administracji sądowej na dzień 31 grudnia 2021 r. (...). Przepisy o których mowa w art. 1 ust. 3 niniejszego dekretu, stosuje się odpowiednio, z wyłączeniem

odniesieniem do pełnienia służby w sposób zapewniający jednoczesne wykonywanie dalszej pracy lub czynności zawodowych.

8. Sędziom honorowym przysługują bony na posiłki, w wysokości należnej pracownikom administracji sądowej, z tytułu każdej rozprawy trwającej powyżej sześciu godzin, co wynika z odpowiedniego zaświadczenia kierownika urzędu sądowego.

9. Sędziowie honorowi pełniący służbę w dniu wejścia w życie niniejszego dekretu przestają pełnić służbę, jeżeli nie złożą wniosku o udział w procedurze weryfikacyjnej, o której mowa w ust. 3”.

Artykuł 15-a ust. 2 i 3 decreto-legge (dekretu z mocą ustawy) nr 75 z dnia 22 czerwca 2023 r., przekształcony ze zmianami wprowadzonymi przez ustawę nr 112 z dnia 10 sierpnia 2023 r.:

„2. Sędziowie honorowi z kontyngentu podlegającego wyczerpaniu, potwierdzeni zgodnie z art. 29 decreto legislativo nr 116 z dnia 13 lipca 2017 r., którzy wybrali system wyłączności, są objęci powszechnym, obowiązkowym ubezpieczeniem INPS (Istituto Nazionale della Previdenza Sociale – krajowego organu zabezpieczenia społecznego).

3. Bez uszczerbku dla przepisów ust. 5, sędziowie honorowi z kontyngentu podlegającego wyczerpaniu, potwierdzeni zgodnie z art. 29 decreto legislativo nr 116 z dnia 13 lipca 2017 r., którzy wykonują swoje funkcje w sposób niewyłączny i są uprawnieni do rejestracji w Cassa nazionale di previdenza e assistenza forense (krajowym funduszu zabezpieczenia społecznego i pomocy sądowej), zachowują rejestrację w tym funduszu”.

Zwięzłe przedstawienie okoliczności faktycznych i zasadnicze argumenty stron w postępowaniu głównym

- 1 Druga strona postępowania apelacyjnego (zwana dalej: „sędzią honorową”), strona powodowa w pierwszej instancji, jest sędzią honorową pełniącym służbę w sądzie, nieprzerwanie od 14.2.2001 r.
- 2 Począwszy od tej daty odbywała średnio trzy rozprawy tygodniowo i przygotowywała średnio ponad 200 wyroków rocznie, głównie w sprawach karnych. Nie odbywała żadnych rozpraw w okresie przerwy urlopowej każdego roku (zgodnie z prawem obowiązującej od 1 do 31 sierpnia).
- 3 Początkowo została powołana do pełnienia służby przez okres trzech lat, odnawiany co cztery lata, aż do dnia 13.12.2022 r., kiedy to została ostatecznie potwierdzona aż do ukończenia 70. roku życia.
- 4 Do czasu powyższego potwierdzenia była wpisana na listę adwokatów i mogła swobodnie wykonywać zawód adwokata w innym rejonie niż ten, w którym

znajdował się sąd, gdzie pełniła służbę, obowiązkowo opłacając składki na rzecz Cassa Nazionale Forense (krajowego funduszu sądowego), instytucji zapewniającej adwokatom zabezpieczenie społeczne i ochronę socjalną, w zależności od ich dochodów. Mając na uwadze jej wpis na listę adwokatów oraz rejestrację w krajowym funduszu sądowym, również wynagrodzenie wynikające z pełnienia funkcji sędziego honorowego podlegało składkom w ramach tego funduszu.

- 5 Od 14.2.2001 r. do 13.12.2022 r. otrzymywała wynagrodzenie obliczane na podstawie liczby odbytych rozpraw, w wysokości 98 euro za każdą rozprawę, oraz dodatkowo 98 euro w przypadku, w którym dzienny czas pracy przekraczał 5 godzin. Wynagrodzenie nie było wypłacane w dni powszednie.
- 6 Z tytułu wynagrodzeń wypłaconych za pełnienie funkcji sędziego honorowego do dnia 13.12.2022 r. ministerstwo opłacało do Cassa Forense (funduszu sądowego) składki na ubezpieczenie społeczne w wysokości 4 % (tak zwana „składka uzupełniająca”), natomiast sędzia honorowa opłacała tak zwaną „składkę subiektywną” w wysokości 14,5–15 % całkowitego dochodu zawodowego netto (wynagrodzenie plus dochód z działalności jako adwokat).
- 7 W postępowaniu przed sądem pierwszej instancji sędzia honorowa domagała się i uzyskała uznanie jej za „pracownicę” w rozumieniu prawa Unii (a nie zaś za pracownicę w rozumieniu prawa krajowego), a także ustalenia jej prawa do uzyskania takiego samego wynagrodzenia jak „sędzia sądu powszechnego”, czyli sędzia zawodowy, oraz zobowiązania ministerstwa sprawiedliwości do zapłaty odszkodowania za szkodę w postaci zawierania kolejnych stosunków pracy w sposób stanowiący nadużycie, obliczone przez sąd jako dziewięciokrotność wyżej wskazanego miesięcznego wynagrodzenia. Ten ostatni uznał jednak prawo do wypłaty dotychczasowych wynagrodzeń jedynie w granicach pięcioletniego okresu przedawnienia, mającego zastosowanie do wierzytelności z tytułu pracy.
- 8 Ministerstwo sprawiedliwości wniosło apelację od tego wyroku, kwestionując porównywalność stanowiska sędziego honorowego do stanowiska sędziego zawodowego ze względu na różne elementy, w tym brak publicznego konkursu umożliwiającego uzyskanie dostępu do służby, niższą jakość i ilość pracy wykonywanej przez sędziego honorowego, możliwość łączenia funkcji sędziego honorowego z inną działalnością zawodową w odróżnieniu od funkcjonariusza publicznego. Zakwestionowało ono także twierdzenie, że doszło do nadużycia przy zawieraniu umów na czas określony, argumentując, że każde powołanie sędziego honorowego do służby należy traktować jako nowe powołanie, do uzyskania którego zainteresowana strona nie ma żadnego prawa, mając jedynie wybór.
- 9 Sędzia honorowa zakwestionowała te zarzuty, w związku z czym wniosła apelację wzajemną, w której nie zgodziła się z dokonaną przez sąd pierwszej instancji kwalifikacją wierzytelności, jako wierzytelności pracowniczych, a nie tytułem

odszkodowania, w związku z czym zastosowano pięcioletni, a nie dziesięcioletni okres przedawnienia.

- 10 W toku postępowania apelacyjnego sędzia honorowa przeszła „procedurę potwierdzenia” wprowadzoną przez ustawę nr 234/2021 (art. 1 ust. 629 i nast.), która przewidywała dla sędziów honorowych pełniących służbę w dniu 1 stycznia 2022 r. możliwość uzyskania potwierdzenia do ukończenia 70. roku życia, po pomyślnym zakończeniu procedury weryfikacyjnej, bez konieczności odnawiania lub pośredniego potwierdzenia. Tak potwierdzonym sędziom honorowym przysługuje wynagrodzenie stałe – ustalane na podstawie wynagrodzenia urzędnika administracyjnego zatrudnionego w ministerstwie – wynagrodzenie sędziowskie oraz bony na posiłki. Wynagrodzenie wypłacane jest także w okresie przerwy urlopowej, w czasie której nie podejmują działalności. Jeżeli potwierdzeni sędziowie honorowi wybierają system wyłączności funkcji honorowych, zostają skreśleni z listy adwokatów oraz z Cassa Forense i korzystają z systemu zabezpieczenia społecznego pracowników poprzez rejestrację w INPS (art. 15-a decreto-legge [dekretu z mocą ustawy] nr 75 z 2023 r. w brzmieniu przekształconym ustawą 112/2023). Jeśli zdecydują się na utrzymanie rejestracji w Cassa Forense (a tym samym na możliwość kontynuowania wykonywania działalności zawodowej jako adwokat), w dalszym ciągu płacą składki z tytułu dochodów z działalności adwokata na rzecz Cassa Forense.
- 11 Aby uzyskać potwierdzenie, sędzia honorowa musiała odbyć rozmowę związaną z praktycznym przypadkiem z dziedziny, w której w przeważającej mierze sprawowała honorowe funkcje sędziowskie. Sędzia honorowa została potwierdzona decreto del Ministro della Giustizia (rozporządzeniem ministra sprawiedliwości) z dnia 13 grudnia 2022 r. i wybrała system wyłączności funkcji honorowych. W tym przypadku do sędziego honorowego nie mają zastosowania przepisy wyłączające: 1) nawiązanie publicznego stosunku pracy, 2) ograniczenia w zatrudnieniu na dwa dni w tygodniu, 3) tymczasowy charakter służby (art. 1 ust. 3 d.lgs. nr 116/2017).
- 12 Ustawa stanowi, że wniosek o udział w procedurze weryfikacyjnej celem uzyskania potwierdzenia, niezależnie od jego wyniku, wiąże się ze zrzeczeniem się wszelkich dalszych praw wcześniej nabytych. Przewiduje także, że niezłożenie wniosku skutkuje wygaśnięciem służby sędziego honorowego w przypadku osób, które pełniły tę służbę dłużej niż cztery lata, z prawem do wynagrodzenia obliczonego w zależności od stażu służby.
- 13 Na skutek dokonania potwierdzenia sędzi honorowej ministerstwo zwróciło się z wnioskiem o uznanie kwestii spornej za zakończoną. Nie zgodziła się z tym sędzia honorowa, zwracając się do sądu odsyłającego o podniesienie kwestii zgodności z konstytucją wyżej wskazanego zrzeczenia się *ex lege* praw wcześniej nabytych, z uwagi na naruszenie różnych przepisów włoskiej konstytucji, w związku z klauzulą 5 ust. 1 Porozumienia ramowego w sprawie pracy na czas

określony, zawartej w dniu 18 marca 1999 r. i stanowiącej załącznik do dyrektywy Rady 1999/70/WE z dnia 28 marca 1999 r.

Zwięzłe przedstawienie uzasadnienia odesłania prejudycjalnego

- 14 Sąd odsyłający uważa za właściwe przedstawienie Trybunałowi Sprawiedliwości, po pierwsze, kwestii stanowiącej przedmiot pierwszego pytania, biorąc pod uwagę bezpośrednią skuteczność art. 31 ust. 2 karty i art. 7 dyrektywy 2003/88 (zob. wyrok z dnia 9 listopada 2023 r., Keolis Agen, C-271/22-C-275/22, ECLI:EU:C:2023:834), art. 47 ust. 1 karty i klauzuli 4 Porozumienia ramowego w sprawie pracy na czas określony (zob. wyrok z dnia 15 kwietnia 2008 r., Impact, C-286/06, ECLI:EU:C:2008:223; zwany dalej: „wyrokiem Impact”), z której wynika, dla krajowego organu sądowego, uprawnienie/obowiązek powstrzymania się od stosowania sprzecznego z nią przepisu prawa wewnętrznego. Natomiast w pytaniu drugim, mając na uwadze rozsądny czas trwania postępowania, wspomniany sąd uznaje za zasadne zwrócenie się z pytaniem prejudycjalnym w związku z klauzulą 5 ust. 1 Porozumienia ramowego w sprawie pracy na czas określony – nawet jeżeli nie ma ona bezpośredniego skutku (zob. wyrok Impact) – ponieważ odpowiedź na to pytanie ułatwiłaby dokonanie oceny co do konieczności zwrócenia się do włoskiego Corte costituzionale (trybunału konstytucyjnego) z pytaniem dotyczącym konstytucyjności przepisu wewnętrznego, którego stosowania nie można wyłączyć.
- 15 Sąd odsyłający oświadcza, że jest świadomy aktualnie toczącego się postępowania w sprawie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego wszczętego przez Komisję i mającego za przedmiot włoskie ustawodawstwo mające zastosowanie do sędziów honorowych, poprzez wysłanie do Włoch w dniu 15 lipca 2021 r. wezwania do usunięcia uchybienia, a następnie kolejnego wezwania do usunięcia uchybienia z dnia 15 lipca 2022 r. (po wejściu w życie przepisów objętych niniejszym odesłaniem) i poprzez wydanie uzasadnionej opinii w dniu 14 lipca 2023 r.
- 16 Uważa on następnie, że niniejsze postępowanie ma częściowo inny przedmiot niż postępowanie C-548/22 toczące się przed Trybunałem i uważa za właściwe przedstawienie temu ostatniemu większej ilości okoliczności faktycznych i prawnych dotyczących statusu prawnego sędziów honorowych we Włoszech

W przedmiocie kwalifikacji sędzi honorowej jako „pracownicy” w rozumieniu prawa Unii

- 17 Mając na uwadze zasady nakreślone przez Trybunał Sprawiedliwości, w szczególności w wyrokach UX i PG, sąd odsyłający uważa, że sędzia honorowa pełniąc funkcje sędzi honorowego w sądzie, wykonywała czynności rzeczywiste i skuteczne, a nie jedynie o charakterze marginalnym, mając na uwadze wykazaną wydajność pod względem środków i liczby rozpraw, naturę i strukturę

wynagrodzeń przewidzianych dla sędziów honorowych, które w żadnym wypadku nie mogą być uznane za zwykły zwrot wydatków, lecz są ściśle związane ze świadczonymi czynnościami, także co do charakteru i ilości.

- 18 Stosunek, który łączył sędzię honorową z ministerstwem sprawiedliwości do 13.12.2022 r. był również na czas określony: początkowo służba trwała trzy lata, a następnie była kontynuowana na skutek [jej] odnawiania na czteroletnie okresy, aż do zakończenia procedury potwierdzenia przewidzianej w art. 29 d.l.gs. nr 116/2017. Nawet w rozpatrywanej sprawie zakończenie stosunku jest zatem „określ[on]e przez obiektywne warunki, takie jak nadejście dokładnie określonej daty, wykonanie określonego zadania lub nastąpienie określonego wydarzenia” (wyrok UX, pkt 131).
- 19 Na podstawie wyszczególnionych okoliczności sąd odsyłający uznaje za prawidłową klasyfikację sędzi honorowej jako „pracownicy” do celów stosowania art. 7 dyrektywy w sprawie czasu pracy, oraz jako „pracownika zatrudnionego na czas określony” do celów stosowania Porozumienia ramowego.
- 20 Z art. 7 dyrektywy w sprawie czasu pracy, który konkretyzuje prawo zapisane w art. 31 ust. 2 karty, wynika prawo do korzystania z płatnego urlopu wypoczynkowego – przynajmniej przez okres minimalny czterech tygodni w roku – na które sędzia honorowa może się bezpośrednio powołać (wyrok z dnia 9 listopada 2023 r., Keolis Agen, C-271/22- C-275/22, pkt 28).
- 21 Z klauzuli 4.1 Porozumienia ramowego wynika zakaz odmiennego traktowania w warunkach służby sędzi honorowej, w porównaniu z pracownikami zatrudnionymi na czas nieokreślony w porównywalnej sytuacji, chyba że jest ono uzasadnione obiektywnymi względami.
- 22 Sąd odsyłający, podobnie jak sąd pierwszej instancji, wyklucza jednak istnienie „podporządkowania” na mocy prawa wewnętrznego, które daje dostęp do szerszego i bardziej powszechnego zakresu zabezpieczeń niż te uznawane przez prawo Unii (na przykład z odniesieniem do zakończenia stosunku), które w dalszym ciągu podlega przepisom krajowym

Aspekty płacowe

- 23 W oparciu o niektóre modele zbadane przez Trybunał Sprawiedliwości w wyroku PG (pkt 42 i 53), dotyczące możliwości porównywania sędziów pokoju z sędziami sądów powszechnych oraz istnienia obiektywnych powodów różnicowania, związanych w szczególności z różnicami w kwalifikacjach i obowiązkach, oraz sposobów dostępu do funkcji, sąd odsyłający uważa, że sędzia honorowa nie jest porównywalna z sędzią sądów powszechnych pod względem wynagrodzenia.

Urlop wypoczynkowy

- 24 Sąd odsyłający zauważa, że strony są zgodne co do tego, że sędzia honorowa nie przeprowadziła żadnej rozprawy w okresie przerwy urlopowej każdego roku (od 1 do 31 sierpnia), ani też nie mogła tego zrobić, gdyż w tym okresie zwyczajna działalność sądu jest zawieszona z mocy prawa. Bezsporne jest także, że do czasu potwierdzenia z dnia 13.12.2022 r., sędzi honorowej nie było wypłacane wynagrodzenie w wyżej wskazanym okresie. Okoliczność ta sama w sobie jest sprzeczna z prawem do urlopu wypoczynkowego przynależnym sędzi honorowej jako „pracownicy”.
- 25 Ponieważ oba prawa (prawo do korzystania z urlopu wypoczynkowego i prawo do wynagrodzenia w czasie urlopu) należy uznać za nierozdzielne jedno od drugiego, prawo do wypłaty wynagrodzenia w okresie urlopu wypoczynkowego nie może zostać wyłączone w ramach transpozycji prawa Unii do prawa krajowego. Faktycznie, art. 7 dyrektywy w sprawie czasu pracy nie należy do przepisów, od których ta ostatnia wyraźnie dopuszcza odstępstwo. Przewidziane w prawie unijnym prawo do wypłaty wynagrodzenia w okresie urlopu wypoczynkowego ma zatem charakter wiążący. Jako zasada unijnego prawa socjalnego ma ono szczególne znaczenie i nie może być interpretowane zawężająco (na przykład wyroki z dnia 22 kwietnia 2010 r., *Zentralbetriebsrat der Landeskrankenhäuser Tirols*, C-486/08, ECLI:EU:C:2010:215 i z dnia 20 lipca 2016 r., *Maschek*, C-341/15, ECLI:EU:C:2016:576).
- 26 Sąd odsyłający odwołuje się do orzecznictwa Trybunału, w szczególności do wyroku PG (pkt 53 i 54), w którym Trybunał Sprawiedliwości badał prawo sędziów pokoju do urlopu także w ramach „warunków pracy” w związku z odmiennym traktowaniem w porównaniu z sędziami sądów powszechnych, zasadniczo uznając, że różne metody rekrutacji, wymaganych kwalifikacji i zadań nie stanowią okoliczności mogących uzasadniać również różnicę w traktowaniu pod względem płatnych urlopów wypoczynkowych.
- 27 Rzeczoną sąd odsyłający uważa, że nie ma rzeczywistej potrzeby wprowadzania rozróżnienia w sposobie obliczania urlopów dla sędziów sądów powszechnych i sędziów honorowych, choć w obu przypadkach rozsądne jest, aby to obliczenie pokrywało się z liczbą dni, w których zwyczajna działalność urzędów sądowych jest zawieszona. Zauważa również, że z tego punktu widzenia, d.lgs. nr 116/2017 przewidział, że sędziowie honorowi nie wykonują czynności w dni powszednie, chyba że zachodzą szczególne potrzeby urzędowe (art. 24), mimo że otrzymują, od chwili tak zwanej stabilizacji (art. 29), rekompensatę przewidzianą także w powyższym okresie.
- 28 Sąd odsyłający zauważa również, że przed wejściem w życie art. 29 d.lgs. nr 116/2017 i złożeniem wniosku o potwierdzenie do ukończenia 70 roku życia, co wiąże się z zrzeczeniem się wszelkich dotychczasowych praw, sędzia honorowa, jako „pracownica” i „pracownica zatrudniona na czas określony”, byłaby uprawniona do częściowego uwzględnienia jej wniosku. W szczególności

części dotyczącej wypłaty wynagrodzenia za okres, w którym faktycznie korzystała z corocznego urlopu wypoczynkowego od 1 do 31 sierpnia każdego roku. Podkreśla on, na potrzeby dokonania oceny przez Trybunał, że wniosek podlegający uwzględnieniu nie dotyczy „wynagrodzenia za niewykorzystany urlop”, które nie może być spieniężone do czasu ustania stosunku, ale wynagrodzenia przysługującego za urlop wypoczynkowy spokojnie odbyty w okresie przerwy urlopowej (w granicach przedawnienia).

Zabezpieczenie społeczne i ochrona socjalna

- 29 Zaskarżonym wyrokiem oddalono wniosek sędzi honorowej o ustalenie prawa do ochrony zabezpieczenia społecznego, wraz z nakazaniem ministerstwu opłacenia właściwym organom składek na ubezpieczenia społeczne i ochronę socjalną oraz o naprawienie szkody wynikłej z nieopłacania składek, gdyż prawo to zakładałoby stwierdzenie nawiązania publicznego stosunku pracy z ministerstwem, o co w tym przypadku nie wniesiono.
- 30 Z odniesieniem do wyroku PG, sąd odsyłający przypomina, że klauzula 4 Porozumienia 1) czyni niedopuszczalnym „wyłączenie wszelkich form ochrony socjalnej i ubezpieczeniowej sędziów pokoju” (pkt 53), 2) stoi na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, które nie przewiduje żadnej możliwości korzystania przez sędziego pokoju, którego można zakwalifikować jako pracownika na czas określony, z systemu socjalnego i zabezpieczenia społecznego, zależącego od stosunku pracy, takiego jak przewidziany dla sędziów sądów powszechnych, jeżeli znajduje się on w porównywalnej z nimi sytuacji (pkt 54).
- 31 Zatem, skoro klauzula 4 ust. 1 Porozumienia ramowego jest bezwarunkowa i wystarczająco precyzyjna, aby jednostka mogła się na nią powołać przed sądem krajowym (wyrok Impact, pkt 2 sentencji), sąd krajowy ma obowiązek usunięcia dyskryminującego traktowania kiedy jest to wymagane, nawet po zaprzestaniu stosowania przepisów wewnętrznych.
- 32 Jednakże sąd odsyłający zauważa, że sędzia honorowa otrzymała zabezpieczenie społeczne i opiekę socjalną z Cassa Forense również w związku z działalnością wykonywaną jako sędzia honorowa: ta forma zabezpieczenia społecznego jest obowiązkowa i wynika z wpisu sędzi honorowej na listę adwokatów.
- 33 Wpis na listę adwokatów, a co za tym idzie podleganie ubezpieczeniu społecznemu zapewnianemu przez Cassa Forense, uzależnione było od wyboru sędzi honorowej, mającego na celu możliwość kontynuowania wykonywania zawodu adwokata, równoległe z aktywnością sędziego honorowego. Uprawnienie takie jest całkowicie wykluczone dla sędziów sądów powszechnych.
- 34 Biorąc zatem pod uwagę, że sędzia honorowa otrzymała i będzie objęta formą ochrony socjalnej w związku z działalnością jako sędzia honorowa, sąd odsyłający uważa, że różnicę pomiędzy warunkami tej ochrony a warunkami przewidzianymi dla sędziów sądów powszechnych należy uznać za uzasadnioną w świetle faktu, że sędziowie honorowi, którzy zdecydowali się pozostawić wpis na

liście adwokatów, a tym samym w Cassa Forense, mogą w odróżnieniu od sędziów sądów powszechnych, nadal wykonywać zawód sądowy.

W przedmiocie pytania pierwszego: wątpliwości co do zgodności z prawem Unii, a w szczególności z klauzulą 4 Porozumienia ramowego w sprawie pracy na czas określony, pozbawienia prawa do płatnego urlopu za okres poprzedzający potwierdzenie

- 35 Zdaniem sądu odsyłającego art. 29 ust. 5 d.lgs. nr 116/2017 w istocie skutkowało pozbawieniem *ex lege* praw przysługujących sędzi honorowej na skutek złożenia wniosku o dalsze pełnienie funkcji sędziego honorowego, którą pełniła ona od 2001 roku. Faktycznie w przypadku, gdyby sędzia honorowa nie złożyła wniosku o potwierdzenie, jej służba na czas określony nie podlegałaby dalszemu przedłużeniu, a także w przypadku pozostałego skróconego okresu na czas określony nie korzystałaby z ochrony przewidzianej w zakresie zrównania z pracownikiem zatrudnionym na czas nieokreślony. Aby zatem uzyskać dostęp do ochrony w przyszłości, sędzia honorowa musiała zrezygnować z tej poprzedniej. Sąd odsyłający zwraca się zatem do Trybunału o wydanie orzeczenia w sprawie zgodności pozbawienia wyżej wymienionych praw bezwzględnie wiążących z przyznaniem tych praw na okres przyszły.
- 36 Prawdą jest także, że dzięki wspomnianej interwencji legislacyjnej pracownica uzyskała, oprócz ochrony jedynie na okres przyszły, także stabilizację. Jednakże w odróżnieniu od spraw rozpatrywanych w wyrokach Mascolo i Rossato, uregulowanie będące przedmiotem sporu w niniejszej sprawie całkowicie wyklucza uprawnienia nabyte w ramach każdej umowy na czas określony, w szczególności prawo do wynagrodzenia za urlop nabyty w trakcie świadczenia pracy przez pracownika zatrudnionego na czas określony w momencie jego zatrudnienia na czas nieokreślony.
- 37 Wreszcie, pozbawienie *ex lege* prawa do działania w celu uzyskania ochrony gwarantowanej klauzulą 4 Porozumienia ramowego oraz przez art. 7 dyrektywy o czasie pracy od chwili podjęcia zatrudnienia na czas nieokreślony budzi wątpliwości także w odniesieniu do prawa do skutecznego środka prawnego dla ochrony praw gwarantowanych w prawie Unii, przewidzianego w art. 47 Karty. Sąd odsyłający zauważa również, że art. 29 d.lgs. nr 116/2017 wszedł w życie w toku sprawy, po wydaniu przez Trybunał Sprawiedliwości wyroku PG, w świetle którego sędzia honorowa miałaby konkretne perspektywy na uwzględnienie części żądania w apelacji.
- 38 Przedmiotową interwencję ustawodawczą można rozumieć jako modyfikację legislacyjną o skutku wstecznym, dzięki której możliwe jest ustalenie wyniku toczącego się postępowania, w którym stroną jest państwo (za pośrednictwem ministerstwa sprawiedliwości), na korzyść tego ostatniego (żądanie sędzi honorowej za okres poprzedzający stabilizację nie nadawało się już do rozpatrzenia). W takim przypadku pojawiłyby się wątpliwości co do zgodności tego środka (a mianowicie pozbawienia dotychczasowych praw), który nie wydaje

się uzasadniony innymi celami niż ograniczenie wydatków publicznych, z zasadami rzetelnego procesu. Dzieje się tak również w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w związku z art. 6 EKPC oraz kolizji z tym artykułem ustawodawstwa działającego z mocą wsteczną, co ma wpływ na wynik sporu, w którym państwo jest stroną, przy braku zasadniczych powodów w interesie ogólnym, innych niż potrzeby finansów publicznych (zob. ETPC, Azienda Agricola Silverfunghi S.a.s. i inni p. Włochom, skargi nr 48357/07 i inni, wyrok z dnia 24 czerwca 2014 r.) W rzeczywistości art. 47 karty, podobnie jak art. 6 EKPC, chroni prawo do rzetelnego procesu sądowego i równości broni, i można go również odczytywać w świetle tego ostatniego, biorąc pod uwagę, że zgodnie z art. 52 karty, w przypadku gdy zawiera ona prawa odpowiadające prawom gwarantowanym przez EKPC, ich znaczenie i zakres są (co najmniej) takie same jak te przyznane przez wspomnianą konwencję.

W przedmiocie drugiego pytania: w sprawie procedury stabilizacji jako środka mającego na celu sankcjonowanie zawierania kolejnych stosunków pracy na czas określony w sposób stanowiący nadużycie

- 39 Sąd odsyłający ma także wątpliwości co do przydatności procedury stabilizacji do wypełnienia obowiązków państwa członkowskiego wynikających z klauzuli 5 Porozumienia ramowego. Zauważa on, że sędzia honorowa pełniła służbę poprzez podejmowanie kolejnych okresów służby na czas określony przez ponad dwadzieścia jeden lat. Wyrok PG (w ramach którego nie zbadano procedury potwierdzenia, o której mowa w art. 29 d.lgs. nr 116/2017) stwierdza, że „klauzulę 5 pkt 1 Porozumienia ramowego w sprawie pracy na czas określony, zawartego w dniu 18 marca 1999 r., stanowiącego załącznik do dyrektywy 1999/70 należy interpretować w ten sposób, że stoi ona na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, na mocy którego stosunek pracy na czas określony może zostać przedłużony maksymalnie trzy razy z rzędu, każdorazowo na cztery lata, na całkowity okres nieprzekraczający 16 lat i które nie przewiduje możliwości skutecznego i odstrasżającego wymierzania kar za kolejne przedłużania stosunków pracy w sposób stanowiący nadużycie”.
- 40 Omawiana procedura stabilizacji została zaproponowana jako środek zaradczy w odpowiedzi na ponaglenia Komisji Europejskiej, także na skutek wyroku UX. Jeżeli odpowiadałaby ona parametrom wskazanym przez Trybunał Sprawiedliwości do celów zgodności z Porozumieniem ramowym, procedura ta stanowiłaby zatem „skuteczny środek pozwalający na unikanie i w razie potrzeby nakładanie sankcji za nadużywanie [...] zawierania kolejnych umów o pracę na czas określony” (wyrok z 7 marca 2018 r., Santoro, C-494/16, ECLI:EU:C:2018:166, o którym mowa w wyroku PG).
- 41 W przypadku braku potwierdzenia przewidziana jest wypłata wynagrodzenia (w wysokości 2500 EUR brutto lub 1500 EUR, zależnie od przypadku, za każdy rok świadczonej służby). Można zatem uznać, że nadużywanie stosowania kolejnych umów o pracę na czas określony podlega sankcji, albo poprzez potwierdzenie do 70. roku życia, albo poprzez otrzymanie wynagrodzenia.

- 42 Brak pomyślnego zakończenia procedury weryfikacyjnej i otrzymanie wynagrodzenia, tak jak jej pomyślne zakończenie i potwierdzenie, pociągają jednak za sobą zrzeczenie się wszelkich praw wynikających z poprzedniego stosunku honorowego, w tym prawa do płatnego urlopu wypoczynkowego, o którym mowa w pierwszym pytaniu.
- 43 W związku z procedurą weryfikacyjną przewidzianą w art. 29 ust. 4 d.lgs. nr 116/2017 pojawiają się zatem dwie wątpliwości:
1. Czy procedura weryfikacyjna, która może zakończyć się potwierdzeniem lub niepotwierdzeniem, ma charakter wystarczająco pewny, nieprzypadkowy lub nieprzewidywalny, dla celów przekształcenia stosunku, tak aby mogła stanowić sankcję za nadużywanie stosowania kolejnych umów o pracę na czas określony?
  2. W przypadku uznania, że procedura weryfikacyjna ma wystarczająco pewny charakter, ponieważ w przypadku braku potwierdzenia nadal przewidziane jest wynagrodzenie, czy ogólny środek można uznać za sankcję o wystarczająco silnym i odstrasającym charakterze w odniesieniu do nadużywania stosunków na czas określony, biorąc pod uwagę, że wiąże się on ze zrzeczeniem się jakichkolwiek praw uprzednio nabytych?
- 44 Sąd odsyłający jest świadomy, że jego zadaniem jest dokonanie oceny, czy przytoczone przepisy prawa krajowego stanowią środek odpowiedni dla zapobiegania i, w razie potrzeby, karania nadużyć w zakresie zawierania kolejnych umów lub stosunków pracy na czas określony; zauważa jednak, że Trybunał, orzekając w sprawie wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, może udzielić wyjaśnień mających na celu ukierunkowanie sądu krajowego w jego ocenie (wyrok Mascolo, pkt 82 i 83).